voor zingeving en religie

De Roerom

Jaargang 35 | nr. 5 | januari 2021

CHRISTIEN CROUWEL
Kerken hebben elkaar nodig

BIJ DE **BENEDICTIJNER MONNIKEN**
in het Zuid-Franse BÉDOIN

De katholieke inspiratie van
Joe Biden

De Roerom
voor zingeving en religie

Uitgever
De Roerom wordt uitgegeven onder verantwoordelijkheid van Stichting 'De Roerom', 's-Hertogenbosch. KvK 's-Hertogenbosch S41083196

Redactie
Liesbeth de Moor (hoofdredacteur), Antoinette Bastiaans, Nel Beex-Roos, Vincent Kirkels, Harrie Meelen, Peter van Overbruggen, Pieter Reesink, Wim Weren

Aan dit nummer werkten verder mee:
Ruud Bartlema, Gert Bremer, Mirjam van Noord, René Peters, Frank van de Poel, Tim Schilling, Harry Tacken, Bart Verreijt, Ad Wagemakers, Rob van der Zwan

Mailberichten en kopij voor de redactie
redactie@deroerom.nl

Website: www.deroerom.nl

Abonnementen en adreswijziging
Stichting De Roerom
Jacob van Maerlantstraat 19
5261 JB 's-Hertogenbosch
Telefoon: (073) 614 75 04
adm@deroerom.nl

De Roerom verschijnt 10 keer per jaar van september t/m juni
Nederland € 37,50, buitenland € 55,-
Bank: IBAN: NL28 ABNA 0264 8199 50

Vormgeving:
Michel Dankers

Productie en distributie:
Ad van Beurden

Foto omslag
Frank van de Poel

ISSN 921-5468

Abracadabra

DOOR **RENÉ PETERS**

Wie weet waar 'abracadabra' vandaan komt? Er zijn meerdere theorieën over. Waarschijnlijk komt het woord uit het Aramees. En betekent het zoveel als "ik schep terwijl ik spreek."; Iets bestaat wanneer het benoemd wordt. Dat geldt voor dingen en dat geldt voor mensen. Wie genoemd is mag er zijn. Niet voor niets staat in de Bijbel dat ieders naam in de palm van Gods hand geschreven staat. We mogen er zijn. We zijn gezien. Allemaal, ongeacht kleur of afkomst. Ieder heeft zijn naam en we zijn samen een in Gods hand.

Helaas ervaart niet iedereen het zo. In onze wereld voelen velen zich niet gezien, genegeerd en ontkend. Woorden maken onvoorstelbare krachten los. Positief maar ook negatief. Zeker voor wie los is van zijn ankers. Opgezweept door aanhoudende leugens van een president die niet tegen zijn verlies kan, bestormde een grote groep radicalen het hart van de Amerikaanse democratie. Niet omdat deze mensen per se slecht zijn. Maar omdat ze zich eindelijk gezien wisten. Omdat ze oprecht geloven in complottheorieën van hun president en niet kúnnen zien dat deze keer op keer ontkracht worden. Wie had voor mogelijk gehouden dat het zo uit de klauwen zou lopen? Niemand waarschijnlijk. De beveiliging van het Capitool en de schaars aanwezige politie in elk geval niet. Wat in Amerika kan, kan ook in Europa. De minister-president van de deelstaat Beieren zegt het op twitter als volgt: "Aanhoudende leugens leiden tot een gevaarlijke schijnwereld. Wat in de Verenigde Staten plaatsvond, is niet ver weg. Wij moeten onze democratie beschermen."

Het blijkt nog redelijk eenvoudig het Capitool te bestormen en in te nemen. Dat wekt verbazing. Het is niet zo dat de inname niet ver van tevoren was aangekondigd. En het is ook niet zo dat Amerikanen geen ervaring hebben met beveiliging of het 'managen' van mensenmassa's. Dat er zo weinig politie aanwezig was valt misschien te verklaren. Was het omdat de politie en beveiligers heulen met terroristische aanhangers van Trump? Voorlopig wijst (nog) niets in die richting. Was het misschien omdat nog steeds niemand deze mensen serieus nam? Dat niemand werkelijk bang was omdat nog steeds niemand deze mensen echt zag?

De bestorming van het Capitool was een schok voor de wereld. Maar het leert ons wel wat. Dat we de kracht van het woord niet mogen onderschatten. Maar vooral doet het ons inzien hoe belangrijk het besef is dat we ons gekend weten. Dat iedereen leeft in het besef dat er naar ons om gezien word door de ander met een kleine en de Ander met een hoofdletter. Dat het in het leven gaat om liefde en gemeenschapszin. En dat we allemaal een opdracht hebben de ander te blijven noemen bij zijn naam. Het is letterlijk van levensbelang.

René Peters
is docent, tweede kamerlid voor het CDA, vader van een dochter. Hij schrijft over wat hem bezig houdt.

INHOUD

4 **Eenheid van de kerken:** Groeien in vertrouwen

Zingen in Bédoin **10**

14 **Vol in het leven;** de dood in de ogen kijken

Katholieke kerk en jodendom **16**

11 Samen op pad | Mooie initiatieven
12 Joe Biden, de nieuwe president in de VS
13 Samenleving | de toekomst voor bijzonder onderwijs
15 Inspiratie | Compassie in de zorg
18 Woorden
19 Recensies
20 Nieuwe Bijbelvertaling 2: ook voor katholieken?
21 Kerken aan het werk | Uit de verschillende bladen
22 Berichten | Selectie van www.deroerom.nl
23 Spiritueel | 'Goeie voornemens'
24 Het is al begonnen, merk je het niet?

Hoofdredacteur
LIESBETH DE MOOR

Het is er al even: het nieuwe jaar 2021. Als deze eerste Roerom verschijnt zijn we drie weken onderweg. Aan het eind van de middag is het al iets langer licht, we krijgen misschien eindelijk te maken met wat minder strenge coronaregels en zijn er al veel mensen gevaccineerd! Dat biedt hoop.

En precies op 20 januari zal Democraat Joe Biden geïnaugureerd worden als nieuwe president van de Verenigde Staten. Dat zal een spannende dag zijn. Het zal voor hem een enorme uitdaging zijn om de Amerikaanse burgers een beetje met elkaar te verenigen. Theoloog en Nederlandse Amerikaan Tim Schilling kijkt op ons verzoek naar de religieuze inspiratie van Joe Biden. Minder bekend is dat de nieuwe president veel steun heeft aan zijn sterke katholieke geloof.

Peter van Overbruggen sprak met Christien Crouwel, algemeen secretaris van de Raad van Kerken, waar 18 christelijke kerken bij zijn aangesloten. Haar taak is best lastig in een tijd dat christelijke kerken proberen te overleven. De kerk is volgens Crouwel nog steeds een waardevolle plek om het geloof te beleven. 'Het kan een oecumenische oefenplaats zijn voor het beleven van gezamenlijke spiritualiteit. Maar een soort superkerk worden, dat is niet het streven', zegt ze in het uitgebreide interview.

Stel u voor: een klooster in de bergen in het Zuid-Franse land. U bent daar binnen, in de donkere koelte en hoort het serene Gregoriaans van de Benedictijner monniken in Bédoin. Frank van de Poel dompelde zich vorige zomer onder in het kloosterleven daar. De liturgische vieringen, de stilte, de sfeer en het gezang inspireerden hem. Tot zijn eigen verbazing: de monniken raken een snaar... En tot diep in de ziel. Leest u zijn verhaal.

Wim Weren kijkt intussen vooruit naar de nieuwe bijbelvertaling die zal verschijnen in oktober van dit jaar. En17 januari is de dag van het Jodendom. Pieter Reesink bestudeert de relatie tussen het katholicisme en het Jodendom. Over en weer is er steeds meer erkenning en waardering.

Genoeg om te lezen en u te laten inspireren. Een mooi en gezond nieuw jaar, dat wens ik u van harte toe!

EENHEID VAN DE KERKEN:

Groeien in vertrouwen

Sinds januari 2019 is Christien Crouwel de landelijk secretaris van de Raad van Kerken in Nederland. Peter van Overbruggen sprak met haar over het gewenste bezielde verband en de soms weerbarstige realiteit.

Vlak na haar benoeming had Christien Crouwel me toegezegd dat we na één jaar in haar nieuwe functie een gesprek zouden hebben over haar ervaringen bij de Raad van Kerken (RvK). Vanwege de virusperikelen zijn we nu zelfs twee jaar verder. Dat is ook het eerste onderwerp van gesprek. "Hoe vervelend de coronaperiode voor velen ook is, voor mij betekende die een zekere verlichting. Het scheelde me behoorlijk wat reistijd naar mijn werkplek, nu ik thuis kon werken. Veel contacten en overleg verliepen digitaal. Ik heb mijn tijd heel efficiënt kunnen benutten."

Heeft de RvK nog een speciale rol gespeeld in deze coronatijd?
"In Rotterdam liet de oudkatholieke Paradijskerk wekelijks op woensdagavond 'klokken van hoop en troost' klinken. Dat initiatief is door de RvK doorgegeven aan alle lidkerken door het hele land. We zijn in de tweede coronagolf begonnen met bemoedigende vlogs, gemaakt door kerkleiders. Het kernwoord 'gezamenlijkheid', dat Rutte op Hervormingsdag 2020 in zijn 'protestantse lezing' gebruikte, kan ook het devies voor de kerken zijn. Of de woorden van Jezus *#blijfinmijnliefde,* dat het thema is van de Week van Gebed voor de eenheid van christenen nu in januari."

Wist je twee jaar geleden waar je aan begon?
Er volgt een spontaan 'Niet helemaal, hoor!' Christien ziet de kracht van de oecumene in een gedeelde spiritualiteit en het relevant maken van het geloof voor mensen die er niet zoveel mee hebben. "In de praktijk is deze functie nogal beleidsmatig en veel politieker dan ik dacht. Dat merkte ik al in de eerste maand van 2018 toen de RvK zich sterk maakte voor het kinderpardon.
Na mijn aantreden ben ik de achttien kerken van de RvK gaan bezoeken in een soort pelgrimage. Variërend van een bezoek aan een inloophuis-kringloopwinkel van het Leger des Heils, een chrismaviering bij de oudkatholieken tot een groots korenfestival voor jongeren bij de Syrisch-orthodoxe kerk. Ik heb nu al bij elf kerken iets mogen ervaren van hun 'heilige kern' en hoe het geloof enthousiast beleefd wordt."
Volgens Christien blijft het een grote uitdaging om juist die bezielende en bindende elementen in het oog te houden als je met complexe onderwerpen in de organisatie bezig bent. "Ik moet soms nog zoeken naar mijn rol. Voor de troepen uitlopen, waar ik soms wat naar neig, kan niet zomaar."

Ben jij het gezicht van de RvK?
"Niet in die zin, dat ik regelmatig bij Jinek zit. Ik ben eerder de smeerolie." Christien laat een organigram* zien. Daarin zijn de twaalf groepen opgenomen die

DOOR
PETER VAN OVERBRUGGEN

in de RvK functioneren. Zijzelf zit in het midden als een spin in het web. Onlangs heeft ze een heidag georganiseerd om de mensen van 'al die eilandjes' met elkaar in contact te brengen. "Ik voel me als een schipper die vaart tussen die eilandjes om te kijken wat daar gebeurt. Want, hoe intensief die mensen ook bezig zijn, ze ontmoeten elkaar zelden of nooit. Ook de bestuurders en afgevaardigden van de achttien lidkerken komen elkaar maar zes keer per jaar tegen. Bovendien hebben lang niet alle kerken afgevaardigden in die groepen, omdat sommige genootschappen gewoon te klein zijn."

Bij de oprichting van de Raad van Kerken in 1968 bloeide de oecumene nog. Kerken lijken nu meer gericht op overleven dan op eenheid. Wat betekent dat voor de raad?
Sommige kerken maken deel uit van een wereldkerk, zoals de Rooms-Katholieke Kerk, het Leger des Heils, de Nieuw-Apostolische Kerk en de oosters-orthodoxe kerken. Juist omdat de kerken in het Westen kleiner worden, hebben we elkaar meer nodig. Hoe kleiner je bent, hoe moeilijker het is om je in de samenleving nog te profileren. Alle kerkleden opgeteld hebben we het wel over een achterban van 5 miljoen christenen. Samen vertegenwoordigen we bijna een derde van de Nederlandse samenleving, we zijn niet zomaar een clubje."

Kun je als RvK al je ambities wel waarmaken?
Nu de middelen en menskracht steeds kleiner worden, moeten we ons beperken tot enkele maatschappelijke thema's naast de meer kerkelijke en theologische onderwerpen. De eenheid van de kerken bereiken is hooguit een stip op de horizon. Het gaat vooral om een groter onderling vertrouwen. Je kunt enerzijds elkaars eigenheid erkennen en je anderzijds richten op wat mensen van de verschillende richtingen samenbindt. Dat noemen we de oecumene van het hart. Maar het startpunt zal nog steeds de institutionele kerk blijven en van daaruit moeten we elkaar met vertrouwen opzoeken. De kerk is nog steeds een waardevolle plek om je geloof te beleven. Het kan ook een oecumenische oefenplaats zijn om gezamenlijk spiritualiteit te beleven. Dat laatste is mij persoonlijk heel dierbaar. Maar samen een soort superkerk te worden, dat is niet het streven." ▸

Domineesdochter
Christien Crouwel (55)

was redacteur bij de IKON, predikant in Boxmeer-Vierlingsbeek, in Nuenen en tot eind 2018 werkzaam voor de Stichting Drugspastoraat in Amsterdam.

Ze was meer dan veertien jaar redacteur van het oecumenisch maandblad Open Deur.

Sinds 1 januari 2019 is Crouwel algemeen secretaris van de Raad van Kerken in Nederland.

www.raadvankerken.nl

Hoe kun je met zoveel verschillende kerkgenootschappen elkaar vinden?
Er zijn nu achttien kerken aangesloten, waarvan de Protestantse Kerk in Nederland en de Rooms-Katholieke Kerk de grootste zijn. Wat volgens Christien overigens niet betekent dat de zestien andere kerken minder betrokken zijn. "Maar de betrokkenheid kent wel gradaties. Dat heeft te maken met de achtergrond van sommige lid-kerken. De Koptische Kerk bijvoorbeeld bestaat hier pas sinds enkele decennia. Die is, net als andere migrantenkerken, allereerst gericht op het vinden van de eigen plek in de Nederlandse samenleving en het levend houden van hun traditie voor hun eigen jongeren. Dus nog niet zo gericht op brede, oecumenische samenwerking."

De migrantenkerken bloeien volop, maar zitten in een 'traditionele bubbel'.
"Je moet niet vergeten dat deze kerken vertegenwoordigers hebben die emanciperend bezig zijn. Denk aan Samuel Lee, in 2020 Theoloog des Vaderlands, die vanuit zijn achtergrond als lid van een Pinkstergemeente vrijuit spreekt over acceptatie van homoseksualiteit. Zijn recente boek 'De Bijbel in de Bijlmer' heeft aan de migranten een duidelijke boodschap: meedoen aan de Nederlandse cultuur, je verbinden aan de samenleving."

Hoe kun je vanuit de RvK met één stem spreken in het maatschappelijke debat?
"Ik krijg vaak mails van kerkleden of christelijke organisaties met de vraag of de raad zich wil uitspreken over een of ander actueel onderwerp. Maar men is zich er niet van bewust hoe lang het duurt voordat je met één stem over een onderwerp kunt spreken. Maar de kerken zijn behoorlijk eensgezind op de thema's armoede, vluchtelingen, duurzaamheid en klimaat. Vorig jaar is vanuit de RvK bij alle diaconieën en caritasbewegingen een onderzoek gedaan naar de inzet van kerken op het gebied van armoedebestrijding. Dat is aangeboden aan de staatssecretaris van VWS. Er is ook overleg geweest met de verantwoordelijke ministers over de opvang van ongedocumenteerden en de vijfhonderd kinderen uit Griekenland."

Duitse protestantse en rooms-katholieke theologen hebben in 2020 een rapport uitgegeven over de wenselijkheid van het gezamenlijk Avondmaal en Eucharistie. Acht je hier ook zoiets mogelijk?
"Dat vraagstuk van samen maaltijd vieren kom ik ook vaak tegen bij de lokale raden van kerken. Ik zeg dan: laat die gemeenschappelijke viering op zondagmorgen even buiten beschouwing. Je kunt van een pastoor niet verlangen dat hij zich, tegen de regels van zijn eigen kerk in, op glad ijs begeeft. Er zijn zo veel andere momenten waarop je als kerken samen kunt optrekken, diaconaal en pastoraal, of in andersoortige vieringen.

De herziene uitgave van de Nieuwe Bijbelvertaling die in het najaar verschijnt, heeft o.a. vanwege de terugkeer van de eerbiedshoofdletter (Hij voor God) een genderdiscussie opgeroepen. Hoe denk je daarover?
Dat is een spannend onderwerp dat bij ons zeker aan de orde komt, maar waar we het niet over eens zullen worden. Daarvoor zijn de verschillen te groot.

Zijn er vanuit de RvK ook contacten met de andere godsdiensten?
"De RvK is een van de partners van het OJCM, het overleg van joden, christenen en moslims. Daarvan ben ik sinds een jaar de interim-voorzitter. Ook nemen we actief deel in het platform 'In vrijheid verbonden', waar afgevaardigden van zes religieuze en levensbeschouwelijke stromingen elkaar ontmoeten, waaronder hindoes en humanisten." ▪

*schematische afbeelding van bedrijfsstructuur, red.

Of hoe dat heet

Gelukkig dat

het licht bestaat

en dat het met

me doet en praat

en dat ik weet

dat ik er ver vandaan

kom, van het licht

of hoe dat heet.

- Hans Andreus -

foto **Liesbeth de Moor** | Epen 25-12-2019 | tekst **Hans Andreus**, Uit: Holte van licht, Uitgeverij Holland, 1975

Zingen in Bédoin

TEKST EN FOTO'S
FRANK VAN DE POEL

Zingen, bidden

Voor het tweede achtereenvolgende jaar gingen we naar Bédoin in Zuid-Frankrijk, niet alleen vanwege de berg Ventoux met zijn kale kruin, maar ook vanwege de Benedictijnen met hun typische kruinschering in het naburige Le Barroux.
Opnieuw was het een feest bij hen de verschillende liturgische vieringen mee te maken, we gingen zo vaak als mogelijk was. Het Gregoriaans wordt prachtig gezongen en de vieringen zijn krachtig in stijl. Alles ouderwets, alsof er geen kerkvernieuwingsbeweging achter ons ligt; de stilering en de broeders zelf geven op een of andere manier het gevoel dat je naadloos kunt aansluiten.

Het doet er niet toe dat het niet de bedoeling is dat je probeert mee te zingen, het doet er niet toe dat de communie op de tong is, het doet er niets - of juist alles - toe dat ze graag en veelvuldig processies houden en rijkelijk met het wierookvat zwaaien.

De monniken raken een snaar, want steeds zijn er bezoekers, oud en opvallend veel jong. De abdij is in 1970 in gebruik genomen en waarschijnlijk is dit het enige klooster in West-Europa waar op dit moment wordt bijgebouwd - uiteraard in stijl.

Aanvankelijk voelde ik me lichtelijk verward: het is toch godsonmogelijk dat dit mij aanspreekt?! Ik ben kerkelijk opgegroeid in het laatste staartje van het rijke roomse leven, maar religieus volwassen geworden met de bevrijdende teksten van Oosterhuis: dan is deze conservatieve katholieke enclave toch zoveel stappen terug?! Of verlang ik onbewust terug naar de liturgische intimiteit van mijn seminariejaren en maak ik psychologisch gezien een periode van regressie door? Wat ik ervaar is dat de liturgie me vrede geeft, een toegang tot God. De monniken leggen niets uit maar vieren: wie mee wil doen is welkom, wie het maar niets vindt: moge hij/zij gaan in vrede.

Zingen, zien

Vorig jaar kon ik het nog niet echt waarderen, maar nu besloot ik mezelf te overwinnen en zonder vooroordelen te luisteren naar het liturgisch gezang van de zusters in het Zuid-Franse Le Barroux. We gingen naar de none, het midden-op-de-dag-gebed. Ze zongen ronduit prachtig mooi, wat een stemmen, wat een harmonie.
Mijn probleem bij deze zusters Benedictinessen is dat je ze, in tegenstelling tot de broeders een paar kilometer verderop, helemaal niet of maar nauwelijks te zien krijgt. Ze zitten achter een hoog ijzeren hek en alleen als je zeer strategisch gaat zitten en ongegeneerd je nek uitstrekt kun je een glimp van ze opvangen bij binnenkomst en vertrek. Zodoende weet ik dat ze ongeveer met z'n dertigen zijn, en aan hun zwarte silhouetten en de manier van lopen te zien zijn ze vrij jong, in elk geval was er geen kruk, rollator of rolstoel te bekennen.

De zusters willen teruggetrokken leven en dat doen ze consequent. Het is hun goede recht, zij zijn thuis, ik kom maar toevallig even langs. Maar het is mijn wens om ze te zien, al is het maar een glimp van hun gezichten. Kijken ze stuurs of vroom of blij of nieuwsgierig, vermoed ik een vingerhoed vol verlangen naar contact met de buitenwereld, evenveel als ik naar hun binnenwereld? Contact met God gaat wat mij betreft via de omweg van de mens, en louter een stem is dan maar net voldoende voor mijn hunkerend gemoed.

Zingen, hebben

We bezochten de hoogmis in de abdij die wijd en zijd bekend staat om haar orthodoxie.
Qua leer en levenswandel zijn wij eerder vrijzinnig en modern, maar op het punt van de liturgie zijn wij steeds meer het oude gaan waarderen, eenvoudig omdat dat de beste toegang geeft tot het mysterie van het geloof. Het zingen van het Gregoriaans, of het horen zingen ervan: een feest. In het leven hangt alles met alles samen, maar vaak niet via een rechte lijn: voorkeur voor ouderwetse liturgie wil niet zeggen dat je bijvoorbeeld homoseksualiteit als een afwijking ziet. God is groter dan menselijke meningen, durven we hopen.

Het was er zo druk dat de mannelijke bezoekers werden toegelaten in de zijpaden, normaal alleen toegankelijk voor de monniken. Uiteraard gold het verzoek decent gekleed te zijn. Toen de monniken binnenkwamen en naar hun plaats gingen bleek ik achter de zetel van de abt te zitten. Voordat hij zich omdraaide naar zijn medebroeders keek hij me recht aan, vervolgens van boven naar beneden. Ik voelde afkeuring, ik vermoed vanwege mijn korte broek. Het zat me dwars, maar het was verdorie toch hartje zomer en snikheet?!

Later tijdens de dienst was er nog een moment dat hij me bekeek, nu uitsluitend mijn benen. Mijn schuldgevoel was weg, ik dacht 'beste vader abt, als u zojuist goed naar het evangelie heeft geluisterd, dan kunt u zich nu niet meer ergeren aan zoiets flauws als mijn korte broek'. Nog een keer voelde ik hem kijken, maar nu keek ik niet terug. Ik wist: óf hij wil mijn benen, óf hij wil mij bij zijn collectie monniken.

Zingen, ergeren

Op de laatste dag van onze vakantie wilde ik afscheid nemen van de Benedictijner abdij van Le Barroux.
Ik ging er 's morgens vroeg heen om de terts te kunnen bijwonen, gevolgd door de eucharistie en na een flinke pauze, de none, het middenopdedag-gebed. Omdat ik vroeg was had ik alle plaatskeuze. Ik ging in het midden van de voorste bank zitten, zodat ik goed zicht had op de monniken en ook zó, dat er waarschijnlijk niemand naast me zou komen zitten - dit deel van Frankrijk heeft code oranje.

Na een kwartier kwam er een parfumbom de kerk binnenwaaien, eraan vast zat een oud vrouwtje dat pal links achter me ging zitten. Op mijn billen schuifelde ik over de bank naar rechts. Even later kwam nog meer muf parfum uit bloemetjesjurken de kerk binnen; de bank achter me bleek gewild, terwijl er keus was uit pakweg honderd zitplaatsen. Op mijn billen schoof ik weer terug naar het midden, maar de helft van mijn vrome gedachten was al in lucht verdwenen. Ik voelde de oude wijfkes in mijn nek hijgen, terwijl ze ongetwijfeld nu alvast baden voor hun zielenheil straks. Als de dames hoestten deden ze dat niet in hun ellenboog, maar als ze er op tijd bij waren - ja, áls - proestten ze in een overvloedig in 4711 gedrenkt katoenen zakdoekje. Zelfs de zalige geur van roomse wierook legde het af tegen die pregnante 'odeklonje'-lucht. Godzijdank was er hier geen vredeswens, uit zelfbescherming zou ik niet hebben meegedaan.

Het was vandaag de feestdag van de heilige Augustinus, een intelligente man uit de 4e eeuw. Niettemin staat hij niet bekend om zijn vrouwvriendelijkheid en iets daarvan snap ik nu donders goed. ▸

Blijven zingen

Terug thuis bleven de monniken van Le Barroux nog dagenlang in mijn hoofd doorzingen, ik raakte het maar niet kwijt. Naar de parochiekerk gaan doe ik normaal ook al niet, maar nu durfde ik het niet, bang dat de tegenstelling te groot zou zijn en ik haar voorgoed de rug zou toekeren. Bovendien moest ik vrezen dat ik daar als een van de zeer weinigen zou zitten, want het journaal had al laten weten dat de terugkeer van de gelovigen na het opheffen van de lockdown erg tegenviel. Ik dacht: dat is toch niet vreemd, want het zou zomaar kunnen zijn dat je ontdekt dat de liturgie je niets meer te bieden heeft.

Al jaren geleden ben ik opgehouden om met Pasen en Kerstmis op televisie naar de vieringen vanuit het Vaticaan te kijken. Allemaal erg mooi en prachtig, maar werkelijk vertolkt werd er niets, ik althans kreeg sterk het gevoel naar een opera of operette te kijken. Afgelopen jaar viel Goede Vrijdag midden in de lockdown en ik zag de paus op het lege plein voor de Sint Pieter, helemaal alleen. Met een klein Gregoriaans koor voor de gezangen, las hij de bekende verhalen uit de Bijbel, gaf een volstrekt heldere en actuele uitleg en durfde de stilte te laten spreken. Wat een imponerende liturgie - alleen hierom al moet de kerk blijven bestaan.

Afgelopen voorjaar heb ik een cursus Gregoriaans voor beginners gevolgd. Samen met twee medecursisten kregen we in het bisschopshuis les van een bevlogen man. Hij had het niet makkelijk met ons want wij hadden het knap moeilijk met de eerste beginselen: noten leren. Maar soms zongen we een stukje, heel voorzichtig, en voelden we het liturgisch bloed door de aderen stromen. Inzetten op kwaliteit, dat zou nog wel eens de redding van de kerk in de moderne tijd kunnen zijn.

Liturgie & Leer versus Leven

Als je religie kunt opdelen in de vakjes liturgie, leer en leven, ligt mijn interesse niet vooral bij de leer omdat God onze wijsneuzerij ver overstijgt. Bij het begrip leven denk ik aan rechtvaardigheid en ethiek, en het is duidelijk dat kerk, sjoel en moskee de morele plicht hebben om een duit in het maatschappelijk zakje te doen.

Als kind trok de liturgie mij aan, het gevoel opgenomen te zijn in een groot geheel, mysterieus maar niet ontoegankelijk en onaanraakbaar. Ik wilde priester worden, wat er niet van gekomen is. Intussen ben ik een jongere oudere. Hoewel ik lid ben van de lokale parochie, ga ik er zelden ter kerke. Soms bezoek ik een viering van protestantse gemeente, die modern én bezinnend is. Mijn uitwendig religieus leven is karig te noemen. Maar ik was onder de indruk van de sobere en tegelijk intense viering waarin de paus de laatste Goede Vrijdag op een leeg Sint Pietersplein voorging.
De verkondiging van het geloof zit vooral in het daadwerkelijk doen ervan, en daarnaast in zijn viering, maar niet in de woorden. Liever bescheiden stilte dan zogenaamd zeker weten.

Liturgisch theater
Hoe is het hier bij ons? De mis wordt gelezen zoals het hoort, maar vieren is wat anders, en bidden ook. Spiritualiteit lijkt opgeofferd aan een gesloten gevoel van gemeenschappelijkheid. Bidden en tot gebed komen, is mijn ervaring, krijgen nog de meeste kans tijdens de getijden van de monniken: aandachtige liturgie die geest en gevoel aanspreekt. Ik kreeg heimwee naar de plaats waar het liturgisch theater steeds opnieuw met overgave wordt opgevoerd, waarbij behalve de uitstraling van het gebouw vooral ook de kwaliteit van het zingend bidden een grote rol speelt.

Opnieuw realiseer ik me dat het niet zozeer de moraal is, laat staan de leer, maar dat het de liturgie is én de plaats waar deze wordt gevierd die mij met de kerk verbindt: het is een speciale toegang tot God die alleen daar te vinden is - of niet dus. Kapel en liturgie zijn de pleisterplaatsen van gebed.
We leven nog steeds in de nasleep van de bewogen jaren 80**.** Ondertussen is bijna iedereen uit de kerk vertrokken en speelt de oude God geen rol meer in de levens van veel nieuwe mensen.

Het zij zo; een goed moment om in deze steeds weer nieuwe tijd ons af te vragen hoe wij God zien en ervaren. Een goed moment, lijkt me, om te investeren in de kwaliteit van vorm en inhoud van liturgie, wat per definitie meer is dan op de winkel passen.

Passend liturgisch ritueel
Louter conserveren is een goede maar kille en zeker niet de enige manier van bewaren, behoeden en doorgeven. De beleidsmatige kunst is om zowel de traditie als het heden recht te doen. Mijn eerste vraag is dan: wat is liturgisch verantwoorde liturgie, en hoe komen we daar? Wie bewerkt, bevordert en bewaakt dat er een vruchtbaar samengaan is tussen traditie en moderniteit? Dat er voorgangers zijn die het mysterie van God en leven in een passend liturgisch ritueel kunnen vormgeven? Dat er kerkmusici zijn die de uitdaging aangaan, en cantors die voorzingen en die de bezoekers inspireren om mee te zingen? Dat er bundels zijn waarmee we vooruit (en dus niet naïef achteruit) kunnen? De tweede vraag is eerder een roep: wie zou deze vraag moeten horen?

DOOR
NEL BEEX-ROOS

Mooie initiatieven:

Academische Werkplaats 'Leven met een Verstandelijke Beperking' zet app en podcast in voor de doelgroep.

Het coronavirus Covid-19 blijkt zo ijzersterk en slaat zo ongenadig hard toe, dat een tweede lockdown onvermijdelijk is. Voor veel mensen met een verstandelijke beperking niet te bevatten. Godzijdank heeft de wetenschap niet stil gezeten en is er tijdens de intelligente lockdown behoorlijk wat kennis vergaard. Kennis die nu ingezet kan worden.

In mei en juni van het afgelopen jaar zijn 34 'bondgenoten' telefonisch geïnterviewd door mensen van de Academische Werkplaats Leven met een Verstandelijke Beperking (AWVB) van Tranzo University Tilburg. Deze bondgenoten ondersteunden 94 gezinnen; waarvan ruim een kwart met een migratieachtergrond. Omdat er weinig bekend is over de impact van Covid-19 op deze groep werden deze interviews als eerste geanalyseerd. Wat blijkt? Tijdens de eerste coronagolf hadden de bondgenoten moeite om contact te houden met deze gezinnen. Daarom is het nu van het grootste belang dat ze voldoende steun blijven bieden door beter af te stemmen op taalbarrières en de culturele achtergrond van deze gezinnen.

App voor mensen met een licht verstandelijke beperking
De Academische werkplaats heeft een app gelanceerd: 'Familie enzo'. De mensen met een licht verstandelijke beperking kunnen echt zelfstandig aan de slag. Stap voor stap kunnen ze hun familienetwerk in kaart brengen. Gebruikers kunnen een eigen avatar (virtueel poppetje) maken en vervolgens hun familieleden en belangrijke andere mensen toevoegen aan het netwerk. Vervolgens stelt de app een aantal vragen zoals: 'Wie is belangrijk voor jou? Wie helpt jou als je niet zo'n goede dag hebt? Wie help jij als anderen geen goede dag hebben?' Ze kunnen zelfstandig aan de gang met 'Familie enzo', dankzij de toegankelijke taal, sprekende interface en voorleesfunctie. De app past prima bij hun wensen en behoeften. Als alle vragen zijn ingevuld, verschijnt een helder overzicht van hun netwerk in beeld. De app is ontwikkeld op basis van wetenschappelijk onderzoek. Gebruikers kunnen dit beeld uitprinten als familieportret of als input voor een gesprek gebruiken. Het is een mooie mogelijkheid om hen beter te begrijpen en misschien helpt het ook dat wij hen beter in onze maatschappij en samenleving opnemen.

Nieuwe podcast: 'Puur met Petri'
'Puur met Petri' is een nieuwe podcastserie van gedragswetenschapper prof. dr. Petri Embregts, oprichter en leidinggevende van het eerder genoemde Tranzo. In deze serie gaat zij in gesprek met een uiteenlopende groep mensen die ieder vanuit hun eigen perspectief mensen met een verstandelijke beperking in beeld brengen. Met deze podcast wil Embregts mensen met een beperking zichtbaar maken in onze samenleving èn wat er speelt in hun leven.

AWVB-adviesraad van start
De AWVB-adviesraad van ervaringsdeskundigen is in oktober van start gegaan. Door mensen met een verstandelijke beperking zo vroeg mogelijk te betrekken bij onderzoek dat (ook) over hen gaat, willen ze de unieke waarde van ervaringsdeskundigheid beter gebruiken en zichtbaar maken.

Handige zelfhulpboekjes
Om mensen met een verstandelijke beperking te helpen in deze onzekere en soms angstige tijden is er een vertaling van een serie online zelfhulpboekjes van de Universiteit van Glasgow gepubliceerd. Deze serie helpt mensen met een verstandelijke beperking te praten over hun gevoelens.
Gratis te downloaden:
www.coronazelfhulpbrochures.nl

Voor mensen met een migratieachtergrond
Het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport heeft een programma 'Volwaardig Leven'. Een onderdeel daarvan, de 'Bondgenoten van naasten' richt zich voornamelijk op gezinnen, waarvan één of meerdere leden met een VMz- (Verbinden met Zorg-) indicatie. Het gaat vaak om moeilijke gezinnen, er is sprake van meerdere problemen. Naasten van deze cliënten kunnen totaal vastlopen. Dan kunnen de Bondgenoten samen met hen zoeken naar oplossingen voor het hele gezin.

DOOR
TIM SCHILLING

Het sterke geloof van

Joe Biden

de nieuwe president in de VS

Tim Schilling is een Utrechtse Amerikaan hij woont al bijna twintig jaar in de stad, is katholiek, theoloog en getrouwd met Janke. Wat hoopt en verwacht hij van 'zijn' nieuwe president? En heeft het katholieke geloof naar zijn idee betekenis voor Joe Biden?

"Biden is na Kennedy de tweede katholieke president van Amerika. Het geloof betekent veel voor hem; hij gaat elke week naar de mis en draagt een rozenkrans bij zich, van zijn overleden zoon Beau. Maar belangrijker is dat Biden staat voor verzoening, dat hij samenwerking zoekt en dat hij zich druk maakt om het klimaat, onze aarde. Biden heeft een katholieke achtergrond, die zit in hem. Hij vond sterkte in zijn geloof na het verlies van zijn eerste vrouw en kindje in 1972 bij een auto-ongeluk. Hij is een grote fan van paus Franciscus. Ieder mens is in zijn ogen een kind van God.

In zijn overwinningsspeech citeerde hij een bekende hymne in de katholieke kerk 'On Eagle's Wings", zoals je in Nederland een van de bekendste liederen van Huub Oosterhuis aanhaalt. Het is lied met een hoopvolle en verbindende boodschap!

'And He will raise you up on eagle's wings
Bear you on the breath of dawn
Make you to shine like the sun
And hold you in the palm of His hand'

'Ik moet je zeggen dat ik van te voren niet in de overwinning van Biden geloofde.
Pas toen hij zijn redevoering hield drong het tot me door en was ik echt even ontroerd. Toen pas besefte ik eigenlijk hoe erg ik het vind dat mijn land zo verdeeld is, zo gepolariseerd. Ik hoop en verwacht dat het met zijn komst rustiger zal worden, al zijn veel Amerikanen niet blij met zijn overwinning. Het is fijn dat er een president zit die niet steeds de boel opstookt met tweets. Daarnaast heeft hij een enorme ervaring. Ik denk dat hij zijn overwinning te danken heeft aan zijn bekendheid als politicus. Amerikanen vertrouwen hem, ook mensen uit de staten waar de oude industrie was en velen vrezen voor hun baan, zoals Pennsylvania en Michigan. Biden sloot jarenlang compromissen als senator en was acht jaar lang vice-president onder Obama, hij kent het Witte Huis.

Tegenstellingen waren er in vroeger tijden ook. Begin jaren 70 won Nixon, omstreden republikein van democraat mcGovern. Mijn ouders stemden mcGovern maar mijn oma die eerder op de katholieke democraat Kennedy had gestemd koos nu voor Nixon**;** hij won.
In onrustige tijden stemmen veel kiezers op de law-and-orderkandidaat. Zo ook nu rond Black Lives Matter. Daarom had ik verwacht dat Trump nu zou winnen. Maar vlak het niet uit; Biden wekt met zijn ervaring ook vertrouwen, in ieder geval bij meer dan de helft van de kiezers.
Soms komt er iemand langs die toch hoopvol stemt. Dat had ik bij Obama en nu weer. Ik hoop dat hij zorgt voor heling van de verdeeldheid."

Een deel van dit artikel verscheen eerder in Tussentijds Magazine.

DOOR
HARRIE MEELEN

Is er nog toekomst voor bijzonder onderwijs in Nederland?

"God moet zo snel mogelijk van school verbannen worden" stelde onderwijs-columniste Aleid Truijens onlangs in de Volkskrant. Haar verhaal was maar een van de vele opinies over het bijzonder onderwijs in Nederland. Directe aanleiding voor de discussie waren uitspraken van onderwijsminister Slob over het recht van reformatorische scholen om ouders een intentieverklaring over homoseksualiteit te laten ondertekenen. Het leidde tot commotie en sterk afwijzende reacties in brede kring.

De minister kwam na veel kritiek terug op zijn eigen uitspraken. Slob vindt uiteindelijk dat scholen geen verklaring kunnen vragen aan ouders waarin staat dat zij afstand nemen van homoseksualiteit . "Dat is een brug te ver," aldus de minister later in de media en de Tweede Kamer. De minister erkende in het debat dat er een 'spanning' bestaat tussen verschillende grondrechten, zoals de vrijheid van onderwijs en het verbod op discriminatie. Een wijziging van de grondwet door afschaffing of aanpassing van artikel 23 zou wel een einde kunnen maken aan deze in reformatorische kring vereiste verklaring. Zo'n aanpassing van de wet waarin discriminerende verklaringen onmogelijk worden, zou ik wenselijk vinden. Als de kern van artikel 23 maar behouden blijft: vrijheid van onderwijs. De ontstane commotie leidde tot fundamentele vragen in hoeverre de overheid invloed moet hebben op de inhoud van het onderwijs.

Artikel 23 : Vrijheid van onderwijs
In Nederland geldt een tamelijke unieke vrijheid van onderwijs, vastgelegd in het beroemde artikel 23 uit 1917, waarbij bijzonder – lees: op overtuiging of pedagogische ideeën - gebaseerd onderwijs financieel volledig door de overheid wordt bekostigd. Zeker voor het lange tijd achtergestelde katholieke volksdeel heeft dit systeem mede bijgedragen tot zijn volledige emancipatie. En het lijkt kennelijk nog steeds zo te werken. Uit een recente dissertatie van onderzoekster Marietje Beemsterboer aan de Leidse Universiteit over het islamitische basisonderwijs blijkt dat het bijzonder onderwijs kan bijdragen aan een betere integratie van moslims in Nederland.

Vanaf de jaren zestig van de vorige eeuw zorgde de secularisering voor een verregaande ontzuiling van de Nederlandse samenleving. Het confessionele onderwijs bleef als een van de weinige pijlers van deze verzuiling in stand. De volgende vragen laten zich dan stellen. Hechten we toch aan een opvoeding die duidelijke wortels heeft in de christelijke traditie en die ook wordt waargemaakt in opvoeding én onderwijs? Is het gewoon de gemakkelijke keuze voor de school om de hoek? Of is de school wat minder gekleurd? Is het einde van artikel 23 nabij? Bieden louter waarden als vrijheid en gelijkheid, zoals nu verankerd in de grondwet, voldoende waarborg voor een door ouders gewenste opvoeding van kinderen? Of blijft er ook plek voor een school met ruimte voor levensbeschouwelijke vorming? Doen specifieke waarden zoals barmhartigheid, vergevingsgezindheid, liefde voor de naaste en solidariteit er ook toe op een school? Mag een school een broedplaats zijn voor gerechtigheid, vrede en heelheid van de schepping? Voor zo'n school zou zeker plek moeten zijn in onze samenleving. Maar is het nog haalbaar in onze seculiere maatschappij? Zonder onderwijspersoneel dat dit gedachtengoed ook wenst uit te

dragen lijkt me dat onmogelijk. Een kleine minderheid reformatorische en evangelische scholen eist van haar onderwijspersoneel actieve religieuze betrokkenheid. De grote meerderheid van katholieke en algemeen christelijke scholen vraagt slechts onderschrijving van vaak vrij vage algemeen christelijke doelstellingen door haar personeel. Zo zijn er inmiddels veel scholen van die signatuur ontstaan waar geen enkele leerkracht belijdend christen is. Dit leidt tot de terechte vraag of binnen zo'n schoolteam de onderschreven identiteit nog kans van slagen heeft. Een wat meer inspirerende kerk zou hier wellicht een positieve rol in kunnen spelen.

DOOR
AD WAGEMAKERS

Vol in het leven; de dood in de ogen kijken

Ik ken Frank van Bree als medecursist van een opleiding tot rondleider in Jachthuis Hubertus op de Veluwe. Na de vier cursusdagen valt alles stil vanwege corona. Frank heeft zich ontpopt als gangmaker en enthousiaste verbinder in de groep. Hij neemt dan ook het initiatief om elkaar in juni buiten, dichtbij het Jachthuis te ontmoeten. Daar deelt hij met ons wat hem in de afgelopen maanden is overkomen.

Start
Korte voorgeschiedenis: Vanaf zijn veertiende werkt Frank in de 'hospitality'. Gasten verrassen met een bijzonder welkom, daar ligt zijn talent. Op zijn eenentwintigste is hij manager van het Hiltonhotel in Amsterdam. Hij motiveert zijn medewerkers door ze direct te betrekken bij zijn besluiten. Zo is hij steeds bezig met de werkvloer, waar het moet gebeuren en minder met panden. Zuiverheid is zijn uitgangspunt, net als het vinden van een plek in het leven.

Een plek vinden
Al sinds zijn jeugd worstelt Frank met levensvragen over zijn plek in de wereld. Creativiteit ligt hem meer dan het volgen van een studie. Het halen van een diploma wordt belangrijk gevonden, terwijl zijn creatieve uitingen niet worden gewaardeerd. Hij stort zich op zijn werk om zich te bewijzen. Toch ontstaat er langzaam een onbestemd gevoel van binnen. Hij voert gesprekken met een coach. Past hij nog in de horeca? Hij wil mensen begeleiden, meer innerlijke rust en minder druk. Op zijn zevenenveertigste gooit hij het roer om en verhuist met zijn gezin naar de Veluwe om zich daar te bezinnen op een vervolgstap.

Dreun
Al enkele jaren zijn er latent ziekteverschijnselen. De huisarts ziet niets ernstigs, wellicht is het stress van de jarenlange inspanningen. Corona doorkruist een onderzoek. Dat komt er in juni, met de uitslag dat het niet goed is. Er is een tumor vastgesteld met uitzaaiingen in lever, longen en in het lymfestelsel. Fysieke klachten heeft hij niet, maar vooralsnog geeft de arts hem nog drie maanden. Een palliatieve behandeling zou nog wel enige verlenging kunnen geven. Tweeënvijftig en dan zo'n schokkend nieuws krijgen. Hij sport fanatiek en het sterkt hem dat de bestralingen een gunstig effect hebben.

En toch: positief blijven
De cursusgroep is onder de indruk van Franks openheid, maar vooral van het optimisme dat hij blijft uitstralen. Hij is verbaasd als ik hem vraag voor een interview, hij is immers niet gelovig. Wellicht meer spiritueel ingesteld dan hij zelf dacht, met zijn aandacht voor muziek, natuur, kunst en mensen. Dat hij met zijn positieve levenswijze mensen kan inspireren: 'waarom overkomt mij dit' is niet de vraag, want waarom zou het iemand anders moeten overkomen? Hij heeft pech maar kan terugkijken op een mooi leven, een fijn huwelijk en een prachtige dochter. Een mooi leven, ook al liep zijn jeugd niet helemaal soepel en overleed het eerste kind in het gezin. Zijn motto is om niet te blijven hangen in verdriet, maar om de vele rijke momenten te koesteren. Zijn vrouw en dochter zijn uit het veld geslagen, daar zit zijn belangrijkste zorg. Samen regelen ze voorzieningen, genieten van de tijd. 'Wat moet ik nu?, vraagt zijn dochter, waarop Frank antwoordt dat ze in de spiegel moet kijken naar hun gelijkenis om het antwoord te vinden.
Vrienden blijven komen, omdat zijn openheid hen daarvoor de ruimte geeft.

Rondleiden
Inmiddels hebben we de opleiding met goed gevolg afgesloten.
Het contact met de groep doet Frank goed, hij heeft er vrienden bijgekregen. Zolang en zoveel als het kan, wil hij rondleidingen geven.

Het afscheid
Frank heeft veel inspiratie opgedaan bij een aflevering van Zomergasten met psychotherapeute Esther Perel, over de "keuze om te leven". Het helpt bij het omgaan met zijn eindigheid. Op een dag is het definitief. Hoe hard het ook klinkt, het is de realiteit.
Frank heeft een wade laten beschilderen met een Van Gogh-thema, die later gaat dienen bij het afscheid. Kleurrijk en expressief, waar hij zich goed bij voelt. Hij heeft een tekst geschreven en gaat met iemand een gefilmd interview opnemen.
Het definitieve afscheid zal worden bijgewoond door zijn vrouw en dochter, spiritueel, intiem, in stilte.

DOOR
HARRY TACKEN

COMPASSIE IN DE ZORG

Als geestelijk verzorger ontmoet je veel patiënten die opgenomen worden in het ziekenhuis. Mensen in verschillende situaties en met uiteenlopende achtergronden, meestal met een gegronde reden voor opname. Patiënten krijgen onderzoeken en moeten behandelingen ondergaan. Het is de core business van elk hospitaal.

In de praktijk wordt er door patiënten uiteenlopend op gereageerd. Voor de één brengt het spanning en onzekerheid met zich mee, een ander laat het over zich heenkomen, meer of minder gelaten. Soms is er de vraag wat zo'n opname met iemand doet en hoe het nou is voor die patiënt om in dat bed te liggen. Vaak vat deze dat op als uitnodiging om iets heel persoonlijks te vertellen. Bijvoorbeeld dat het helemaal nog niet meevalt om afhankelijk te moeten zijn. Om steeds weer een beroep op anderen te moeten doen. 'Kun je me even helpen met…? Zou je voor mij even…?' Dat is ook wel te begrijpen, er zijn niet zoveel mensen die het aangenaam vinden om steeds weer hulp van anderen te moeten inroepen. Of die er onverschillig onder blijven. Je zult er maar liggen in al je hulpeloosheid en met je kwetsbaarheid… Je eigen boontjes kunnen doppen, dat is toch veel meer het ideaal.

Ondervinding

'Hebt u zelf ook wel eens in een ziekenhuis gelegen?' vroeg een patiënt me eens. Dat zette me aan het denken. Het was een vraag naar empathie of inlevingsvermogen. En of ik me kon voorstellen hoe dat nou vóélt om in zo'n bed te liggen. Ik moest naar waarheid bekennen dat ik nog nooit écht patiënt geweest ben in een ziekenhuis. Is dat erg? Ik bedoel: voor het werk dat ik nu doe? Toen ik solliciteerde naar de functie werd er niet naar gevraagd. Dat realiseerde ik me pas veel later. Nú denk ik: dat zou wel een zinnige vraag geweest zijn! Zou het wenselijk zijn als iedereen die in de zorg werkzaam is tenminste ook een klein beetje uit eigen ondervinding kan spreken? Of je nou dokter bent of verpleegkundige, fysiotherapeut of voedingsassistent. Zodat je dan als zorgprofessional intuïtief aanvoelt hoe het is om in zo'n ziekenhuis te liggen en wat er dan door je heen kan gaan. Natuurlijk is er een verschil tussen iets 'van horen zeggen' hebben en op grond van eigen ervaring weten waar je over praat.

Competent

Anderzijds: het is ook zo dat je van een professional mag verwachten dat hij of zij te werk gaat op basis van deskundigheid en niet primair op grond van persoonlijke ervaringen. Een psychiater hoeft ook niet zelf een depressie of psychose door te maken om iemand voor een psychische stoornis te kunnen behandelen? Eigen ondervinding kan dus geen doorslaggevend criterium zijn voor het werk in de zorg, al is het natuurlijk mooi meegenomen. Mogelijk omdat je daardoor een wezenlijk aspect van de zorg beter in het oog kunt houden: present zijn op de momenten die ertoe doen, trouw zijn in bekommernis, en vooral: altijd de mens áchter de patiënt blijven zien. Uit onderzoek is gebleken dat in de beleving van veel patiënten 'een goede dokter' een arts met gevoel en met inlevingsvermogen is. Zijn of haar deskundigheid wordt vaak pas daarna genoemd. Toch opmerkelijk.

Van een geestelijk verzorger mag je bovendien verwachten dat deze ook in staat is om áchter de woorden te horen wat iemand bezighoudt: angst voor wat komen gaat, acceptatie van het onvermijdelijke of juist overgave in het volste vertrouwen. En om daar zinvol over te kunnen praten.

Compassie

Toen ik in november vorig jaar zomaar positief testte op COVID-19 en ik me vier lange dagen knap beroerd voelde en het bed moest houden, had ik tijd genoeg om hier nog eens goed over na te denken. We weten dat alle religieuze, ethische en spirituele tradities in onze wereld een beroep doen op ons om anderen te behandelen zoals wij zélf behandeld willen worden.

Gekluisterd aan mijn eigen bed werd ik me opnieuw sterk bewust van het grote belang van compassie en mededogen in het luisteren naar al die verhalen van patiënten die me worden toevertrouwd.

TEKST EN FOTO
PIETER REESINK

Katholieke kerk en jodendom

In november 2020 kwam de Protestantse Kerk in Nederland met een verklaring dat de kerk voor en tijdens de Tweede Wereldoorlog heeft meegewerkt aan een klimaat van antisemitisme. "Wij schoten tekort in spreken en in zwijgen, in doen en in laten, in houding en in gedachten", staat in de schuldbelijdenis die PKN-scriba René de Reuver bij de herdenking van de Kristallnacht tegenover de Joodse gemeenschap. 17 januari is de jaarlijkse Dag van het Jodendom, een initiatief van de Nederlandse Bisschoppenconferentie, vertegenwoordigd door het Secretariaat RK Kerkprovincie (SRKK). De Dag van het Jodendom wordt uitgevoerd met inhoudelijke ondersteuning vanuit de KRI Katholieke Raad voor Kerk en Jodendom.
Voldoende redenen om na te gaan hoe momenteel de katholieke kerk in Rome in haar officiële documenten zich uitspreekt over het jodendom.

Vooroordelen en vervolging

Volgens De Reuver 'hebben alle kerken mede de voedingsbodem bereid waarin het zaad van antisemitisme en haat kon groeien. Eeuwenlang werd de kloof in stand gehouden die later de Joden in de samenleving dusdanig kon isoleren dat ze konden worden weggevoerd en vermoord.' Maar het negatieve beeld dat tot de Shoa leidde, bestond al veel langer. Naast vooroordelen gebruikten christenen vooral het godsdienstig argument: de joden hadden Christus vermoord. Joden werden het mikpunt van discriminatie, haat, vervolging en uitsluiting. Dit drong ook door tot in de theologie en de liturgie. Het jodendom werd in kerken afgebeeld als een vrouw met een gezicht in de schaduw of met een sluier. Het bleef helaas niet bij afbeeldingen. Tijdens de eerste kruistocht in Duitsland en later in Jeruzalem werden Joden vervolgd en vermoord.
Ik heb zelf nog op het klein seminarie op Goede Vrijdag gebeden: '*Laten we ook bidden voor de trouweloze joden opdat God en Onze Heer de sluier wegneemt van hun harten opdat ook zij onze Heer Jezus Christus erkennen. Almachtige eeuwige God, die ook de trouweloze joden niet uit uw barmhartigheid verstoot, verhoor onze gebeden die wij voor de verblindheid van dit volk tot U richten, opdat zij het licht erkennen van uw waarheid die Christus is, en uit hun duisternis worden verlost.*'

Keerpunt

Het Tweede Vaticaans Concilie in 1965 werd een keerpunt. De *Verklaring Nostra Aetate over de houding van de kerk ten opzichte van niet-christelijke godsdiensten*: 'De Kerk is geestelijk verbonden met de stam van Abraham'.... '*De dood van Christus kan noch alle toen levende joden noch de joden van onze tijd worden aangerekend.*' '*De Kerk betreurt en verwerpt de vervolgingen, de haat en de uitingen van antisemitisme tegen de joden.*' En '*de joden blijven God zeer dierbaar.*'
Vanaf 1974 bracht het Vaticaan verschillende publicaties uit over de relatie met het jodendom. Hierna volgen enkele ideeën uit deze beleidsdocumenten.

Uniek en blijvend Verbond

Christenen hebben een unieke relatie met het jodendom want '*De kerk is geënt op de heilige wortel van de edele olijf*' en '*die wortel geeft ook nu nog steun aan de hele boom.*' Je kunt het nog sterker formuleren: het christendom kan niet bestaan zonder het jodendom en heeft een levende relatie nodig met het jodendom. Het is dus niet zomaar een andere religie.

Moslim studenten in de synagoge

Het Oude Verbond is geen verleden tijd. Het Nieuwe Verbond heft het Oude Verbond niet op en vervangt het niet want, zo zei Johannes Paulus II in Mainz: '*Het Oude Verbond is door God nooit opgezegd.*' De joden blijven een rol spelen in de verlossing van de wereld. De Kerk heeft niet als roeping de joden te bekeren. Ze zijn al dragers van Gods Woord. De verlossing gebeurt nog altijd door Christus. Joden hoeven geen christenen te worden om te worden gered. '*Dat de joden deelhebben aan de verlossing door God is theologisch onbetwistbaar, maar hoe dit mogelijk is zonder zich expliciet tot Christus te bekennen is en blijft een ondoorgrondelijk goddelijk mysterie.*'

Doorbraken aan joodse zijde

Ondanks aarzelingen aan joodse zijde om de tekst van het Tweede Vaticaans Concilie serieus te nemen, hebben belangrijke joodse instanties uit de Verenigde Staten en Europa, waaronder ook orthodoxe, de goede bedoelingen van de katholieke kerk erkend en kwamen ze vanaf 2000 met drie bijzondere documenten. Hun verklaring: *'Het is duidelijk geworden dat de veranderingen in de houdingen en leerstellingen van de kerk niet alleen oprecht maar ook steeds diepgaander zijn.'* Ondanks onverzoenbare verschillen wordt erkend dat er tussen het jodendom en het christendom een unieke relatie bestaat.

Bijzondere status

Waar een Vaticaanse document uit 2015 het jodendom niet als een andere religie beschouwt, stelt een joods document dat *'de christenen een speciale status behouden omdat ze de Schepper van hemel en aarde aanbidden die het volk Israël van het juk van Egypte heeft bevrijd en die over de hele schepping waakt*". En zegt dat ze allebei de "*God van Abraham, Isaac en Jacob aanbidden*' daarom kan men zelfs zeggen dat '*via het christendom honderden miljoenen mensen met de God van Israël verbonden zijn geraakt*'.

Gemeenschappelijke verantwoordelijkheid

Joden en christenen zijn verantwoordelijk voor het verbeteren van de wereld door vrede en godsdienstvrijheid te bevorderen en antisemitisme en barbaarsheid te bestrijden want beide erkennen de onvervreemdbare heiligheid van elk wezen, geschapen naar Gods evenbeeld.

Verbondsmatige missie

Vanuit joodse zijde gaat die verantwoordelijkheid nog verder: ethisch samenwerken tussen joden en christenen houdt een '*gemeenschappelijke verbondsmatige missie*' in. Het christendom is een onderdeel van Gods plan. Joden moeten christenen erkennen als '*partners waar het gaat om de verlossing van de wereld.*'
Verder wordt gezegd dat 'we meer gemeen hebben dan wat ons scheidt'. Dan volgt een indrukwekkende opsomming die eindigt met een laatste gemeenschappelijke geloofsopvatting nl. 'het geloof dat God redding brengt en ooit volledige verlossing'.

Hoe verder?

De positieve ontwikkelingen van de laatste 20 jaar van zowel van katholieke als joodse zijde zijn dus een spectaculaire stap vooruit in de wederzijdse visie op elkaar. Theologisch is men in beleidskringen in Rome veel verder dan aan de basis. Hoe nu verder? Hoe kunnen deze inzichten gemeengoed worden onder pastores en via hen onder gelovigen? Theologen en catecheten moeten aan de slag. Hoe moeten we uitleggen dat de joden nog steeds het volk van God zijn net als christenen? De jood Jezus heeft het jodendom nooit afgewezen. Wat betekent dit voor christenen? In het verleden hebben christenen alles wat joods is verworpen bijv. de sabbat en hebben joden alles wat te christelijk leek ver van zich gehouden. Kunnen we dit niet herstellen? Christenen hebben het zicht op de Thora (letterlijk 'instructie') verloren. Joden hebben in de loop van de geschiedenis de rol van de Messias-verwachting afgezwakt, volgens prof. Vetö, en de Wet meer geaccentueerd dan de liefde, terwijl Rabbi Akiva reeds zei: 'Bemin je naaste als jezelf – dat is het belangrijkste principe van de Thora'.

Ten slotte

Sinds Vaticaan II is er dankzij documenten uit het Vaticaan veel vooruitgang geboekt. Ook aan joodse zijde zijn belangrijke gezichtspunten gewijzigd en is er een klimaat van vertrouwen ontstaan. Rest nog het neerdalen van dit gedachtegoed naar joden en katholieken aan de basis. Daarvoor zullen nog veel gesprekken met elkaar nodig zijn.

N.B. Voor dit artikel heb ik dankbaar gebruik gemaakt van een online-conferentie door Etienne Vetö, verbonden aan de Gregoriana in Rome, waar hij o.a. joods-christelijke betrekkingen doceert.

Woorden

TEKST EN FOTO
RUUD BARTLEMA

Dit is de vijfde en laatste bijdrage over de beginwoorden van de eerste vijf bijbelboeken, de boeken van Mozes. Ruud Bartlema, leraar Joodse mystiek en kunstenaar, vertelt over de naam van het vijfde bijbelboek Deuteronomium (Debariem), vergezeld van een kleurrijke schildering van zijn hand.

Ruud Bartlema is oud-predikant, beeldend kunstenaar en leraar joodse mystiek.

Hij maakte vijf schilderijen met in het midden de Hebreeuwse beginletter van elk van de vijf boeken van Mozes, het begin van de Bijbel.

Het vijfde boek van de Bijbel, Deuteronomium, begint als volgt: *Dit zijn de woorden die Mozes tot heel Israël gesproken heeft aan de overzijde van de Jordaan*. Aan die beginwoorden ontleent dat vijfde boek zijn naam in de Hebreeuwse traditie. Daar heet ons boek Deuteronomium "Debariem", "Woorden". Inderdaad, het laatste boek van de Tora, de Hebreeuwse naam voor de eerste vijf boeken van de Bijbel, bevat een groot aantal toespraken van Mozes, wanneer het volk aan het eind van zijn omzwervingen door de woestijn nog aan de overkant van de Jordaan staat en wacht om het beloofde land binnen te gaan.

De Hebreeuwse letter Dalet, beginletter van het woord Debariem, betekent "deur". In het schilderij vormt deze Dalet de deur naar het hart van het boek Debariem, gevormd door de Hebreeuwse tekst van het beroemde "Sjema Jisraël", de centrale gebedstekst die elke Jood dagelijks een aantal keren zegt en hoopt deze op de lippen te hebben, wanneer het uur van het sterven gekomen is: *Hoor Israël, de Eeuwige (JHWH) is onze God, de Eeuwige is Eén.*

We vinden deze tekst in dit vijfde boek van de Tora. In het schilderij zien we in het midden de geopende deur en de lichtende Hebreeuwse letters van deze tekst. Ik heb het hele schilderij in verschillende tinten groen geschilderd en de kleur groen wijst ons op het wonen in het beloofde land. Groen is hier de kleur van de vruchtbaarheid en vooral van de hoop te kunnen wonen in een situatie vol perspectief: te kunnen wonen in vrede. Op de achtergrond zien we nog een Hebreeuwse tekst, waarin Mozes aan het eind van de tocht door de woestijn zijn volksgenoten toespreekt. Hij drukt hen Gods intenties op het hart om in diepe verbondenheid te blijven met de Ene en in hun leven plaats te maken voor deze Ene, de Eeuwige.

Mozes vat het kernachtig samen als hij zegt in hoofdstuk dertig: *"Dit gebod dat ik jullie vandaag geef is niet moeilijk voor jullie en het is niet ver weg. Het is niet in de hemel, zodat jullie zouden moeten zeggen: wie zal opstijgen om het voor ons te halen en te laten horen, opdat wij het kunnen volbrengen…(...) maar dit woord is heel dicht bij jullie, in je mond en in je hart om het te volbrengen."*

In het midden van het schilderij, achter de geel-oranje afbeelding van het Sjema Jisraël, zien we nog twee driehoeken, de hemelse driehoek met de punt naar boven en de basis naar beneden; de aardse driehoek met de punt naar beneden en de basis naar boven. Als deze driehoeken de verbinding met elkaar aangaan en als het ware in elkaar schuiven, ontstaat de Davidsster, het symbool van het Jodendom, van het beloofde land.

Mozes, zo eindigt het laatste boek van de Tora, stond op de berg Nebo aan de oostkant van de Jordaan en zag het beloofde land vanuit de verte. Hij stierf op de berg Nebo en, zegt het verhaal, God zelf begroef Mozes en zijn graf is nooit gevonden. Het visioen van het beloofde land gaf hem veertig jaar lang de kracht om het volk te leiden. Zijn ook wij niet in de voetsporen van Mozes nog steeds op weg naar het beloofde land, waar vrede en gerechtigheid wonen?

DOOR
PIETER REESINK

Spiritueel Bijbel Lezen

Richard Rohr

De Amerikaanse franciscaan Richard Rohr laat in het eerste deel van zijn boekje zien hoe je de Bijbel niet moet lezen: niet om homohaat, apartheid, de kruistochten of slavernij goed te praten. Ook hoef je geen beroep te doen op gezagsdragers die de Bijbel kunnen uitleggen.

De joodse midrasjim-verhalen over de Bijbel laten al zien dat niet alleen academici het recht hebben op interpretatie. De Bijbel is immers een kritisch zuurdesem voor gewone gelovigen. Zo ontdekten sommige kerkvaders eeuwen geleden al zeven verschillende betekenislagen in de Bijbel. Bijbelteksten moeten dus niet letterlijk worden genomen. Ze staan voor iets anders, iets spiritueels dat in gebed en contemplatie tot verandering van leven moet leiden. Een onmisbare invalshoek voor het lezen van de Bijbel is de 'voorkeur voor de onderkant', de kwetsbaren en machtelozen. In het tweede deel ontkracht de auteur enkele bestaande algemene vooroordelen over de Bijbel en de persoon van Jezus. Rohr wil dat we de Bijbel gebruiken zoals Jezus die las en gebruikte. Jezus was noch fundamentalistisch noch wettisch. Soms beschrijft de auteur een beeld van Jezus dat Amerikaanse christenen zich gevormd hebben maar dat Nederlandse christenen nauwelijks zullen herkennen. Daartegenover schetst hij hoe Jezus zelf met de Schriften omging. Jezus citeert hier weinig uit, zelfs geen enkele keer uit de (?) 19 boeken van de Tenach. Hij haalt vaak niet-joodse bronnen aan, spreekt van zijn eigen ervaring met God en spreekt weinig over verboden. De 613 geboden reduceert hij tot twee: God liefhebben en je naaste. Hij gaat vrij om met de sabbatwet en andere wetten: 'de Wet zegt… maar ik zeg jullie…' Verder vermeldt Rohr enkele richtlijnen hoe je het best meditatief met de tekst kunt omgaan. Dit tweede gedeelte is veruit het meest praktische en nuttigste deel. Jammer dat de schrijver zoveel haakjes (…) gebruikt.

Spiritueel Bijbel Lezen | Richard Rohr
KokBoekencentrum Utrecht 2020
ISBN 978 90 4353 417 8 | 64 blz. | € 12,90

DOOR
LIESBETH DE MOOR

Kanker voor beginners

Jeroen van Merwijk

In dit gemakkelijk leesbare boek beschrijft cabaretier en kunstenaar Jeroen van Merwijk op een relativerende en licht ironische manier wat hem gebeurt vanaf het moment dat hij een duidelijke pijn voelt onder zijn borstbeen. De ondertitel van het boekje luidt: Een handleiding kanker volgens de methode Van Merwijk. Die methode is veeleer een manier van leven die de lezer kan inspireren om met kanker om te gaan en toch bij het dagelijks reilen en zeilen betrokken te blijven.

Na een oudejaarsavondoptreden in de Kleine Komedie voelt Jeroen van Merwijk zich niet goed. Hij blijkt darmkanker te hebben, met uitzaaiingen naar de lever. Begin februari stuurt hij een bericht naar zijn 'lieve mensen', waarin hij laat weten dat zij hem binnenkort zullen moeten gaan missen. In *Kanker voor beginners* beschrijft hij wat er op hem afkomt. Zijn leven verandert op slag. De vele onderzoeken en behandelingen, de overweldigende belangstelling van vrienden en onbekenden, het groeiende besef dat hij zijn dierbaren zal moeten achterlaten. Hoe ga je om met zo'n ziekte, met het loslaten van het leven? Hoe bespreek je dit met je geliefde? Wat doe je met het leven dat je rest? *Kanker voor beginners* is een indringend, troostrijk en bij vlagen geestig verslag. Bijzonder is dat Jeroen zijn ziekte aanvaardt. Hij heeft geen 'bucketlist' of dingen die hij nog per se wil doen. Ook beschrijft hij op een realistische manier wat hem - en zoveel patiënten - overkomt bij het ondergaan van zoiets prozaïsch als een CT-scan, hoe hij zijn schilderwerk oppakt tussen de chemokuren door. En hoe zo'n chemokuur dan werkt. Hoe dankbaar hij is voor de steun en warmte die hij mocht ontvangen van verpleegkundigen tot oncologen, baliemedewerkers en vrijwilligers. Van Merwijk: 'Als ik een ding heb geleerd is het wel dat je van te voren niet weet hoe je zult reageren als je een naar bericht krijgt.' Over de viering van zijn verjaardag: 'Mocht ik veel zieker worden of misschien zelfs overlijden dan hebben we deze momenten in alle harmonie voor de laatste keer met ons gezin - op mijn vader na - mogen beleven. Mij zul je dan ook niet horen klagen.'

Kanker voor beginners | Jeroen van Merwijk
Thomas Rap Amsterdam, 2020
ISBN 978 94 0040 740 4 | 160 blz. | € 19,99

DOOR
WIM WEREN

Nieuwe Bijbelvertaling 21: ook voor katholieken?

In oktober 2021 verschijnt een verbeterde versie van de Nieuwe Bijbelvertaling -hierna NBV- uit 2004. Onder de naam NBV21, omdat dit de nieuwe standaardvertaling wordt voor alle gezindten in het Nederlandse taalgebied in de 21ste eeuw. Dat er al snel een herziene uitgave zou komen, lag van meet af aan in de bedoeling. De NBV21 komt er niet omdat de NBV niet goed zou zijn, maar omdat de NBV21 beter is. Toch vrees ik dat rooms-katholieken de boot gaan missen en zich moeten blijven behelpen met de verouderde Willibrordvertaling uit 1975. Waarom maak ik me daar druk over?

Zelf betrokken bij de Willibrord
Om te beginnen ben ik betrokken geweest bij vertaalprojecten, vooral bij de herziene Willibrordvertaling (WV) uit 1995, die verscheen als vervanging van de editie uit 1975. Die nieuwe Willibrord is tot stand gekomen in nauw samenspel met de bisschoppen, waarbij ik onder meer fungeerde als bisschoppelijk gedelegeerde.
Het was een pijnlijke verrassing dat de bisschoppen in 1995 wel een *imprimatur* -toestemming om te drukken- gaven maar kort daarna terugvielen op de verouderde editie uit 1975, omdat ze die geschikter achtten voor liturgisch gebruik.
Hun keuze werd versterkt toen paus Johannes Paulus II in 2001 in het document *Liturgiam Authenticam* bepaalde dat de bisschoppen wereldwijd moesten toewerken naar Bijbelvertalingen die zijn afgestemd op keuzes in de Nieuwe Latijnse Vulgaat uit 1979. De bisschoppen namen zich voor om deze aanpassingen aan te brengen in de Willibrord van 1975 en niet in de editie van 1995. Dat is overigens nog steeds een voornemen .

Katholieken en de NBV
Terwijl de nieuwe Willibrord nog in de maak was ging het megaproject van start dat zou leiden tot de NBV. Deze nieuwe vertaling zou de eerste interconfessionele Bijbelvertaling worden in ons taalgebied, gedragen door 23 kerkgenootschappen, ook het RKK, (= afkorting van de Rooms-Katholieke Kerk) en uitgevoerd door een groot en kleurrijk gezelschap van vertalers, neerlandici en literatoren, in samenwerking met supervisors en proeflezers. De Nederlandse bisschoppen gaven hun goedkeuring aan de lijst van supervisors van katholieke zijde en stemden in met de vertaalprincipes.
Maar ook nu haakten zij af, en nog wel vlak vóór de eindstreep. In oktober 2003 deelde bisschop Hurkmans, toen referent voor liturgie en Bijbel, tijdens een studiebijeenkomst mee dat de NBV door katholieken thuis en op school zonder bezwaar gebruikt kon worden, maar niet in de liturgie. Het is zo goed als zeker dat hij daarbij dacht aan *Liturgiam Authenticam*, waarin sprake is van 'bijzondere vereisten voor het liturgisch gebruik wat betreft stijl, woordkeuze en de keuze van een of andere interpretatie'.

Nieuwe Bijbelvertaling en Willibrord Vertaling
De NBV werd een groot succes, tot nu toe zijn er bijna twee miljoen exemplaren van verkocht, in diverse edities. De meeste protestantse kerken hebben de NBV omarmd als hun nieuwe kerkbijbel, die ze graag gebruiken in de liturgie. Dat was voor deze kerken een hele ommezwaai, gewend als ze waren aan de Statenvertaling of aan de vertaling uit 1951 van het Nederlands Bijbelgenootschap. Bijzonder verdienstelijk is dat de NBV trouw aan de brontekst heeft weten te verenigen met de keuze voor een bijzonder fris en begrijpelijk Nederlands. Deze kenmerken gaan ook op voor de WV 1995 maar de NBV let beter op de opbouw, de stijl en het register van de brontekst. Bovendien is deze vertaling tot stand gebracht door een aantal teams die over de hele linie gewerkt hebben op basis van dezelfde vertaalprincipes, die gaandeweg steeds verder verfijnd zijn. Ook de ruim 12.000 aanpassingen in de NBV21 steunen op dezelfde principes die nu nog consequenter kunnen worden toegepast dan toen het vertaalproces nog aan de gang was.

Mijn bezorgdheid
Dus waar maak ik mij zo druk over? Ik vrees dat de NBV21 veel katholieken niet zal bereiken. Natuurlijk kunnen ze deze herziene vertaling overal aanschaffen en er vrijelijk gebruik van maken. Maar ze krijgen doorgaans alleen stukjes uit de Bijbel te horen in de weekendliturgie, en daar moeten ze het nog altijd doen met de Willibrord 1975, die niet opgefrist is op basis van nieuwe inzichten in de Bijbelexegese en nieuwe ontwikkelingen in de Nederlandse taal. Jonge wijn hoort in nieuwe zakken, of niet soms?

Uit de verschillende bladen van de locaties: de keuze van Nel Beex-Roos

Licht in de duisternis
Voor veel mensen zal Kerstmis dit jaar eerder een donkere periode dan een tijd van licht zijn. Door corona en allerlei beperkingen glijdt zekerheid uit de samenleving weg. Misschien dat we nu meer dan ooit elkaar wat licht kunnen brengen.

Hoopvolle tekens
Door de strengere maatregelen vanwege corona zouden we ons zo terneergeslagen kunnen voelen dat we geneigd zijn om 2021 pessimistisch te beginnen. Dat zou jammer zijn want ieder jaar heeft zijn hoopvolle tekens. Dan is het fijn als je deze hoopvolle gedachte ook kunt lezen in **Wervel** van de **Protestantse Gemeente** van de **Lebuïnuskerk** in **Deventer.** We vinden een citaat van (overleden) dichter Muus Jacobse uit de jaren dertig`: *'Ons is geen toekomst en geen keus gelaten; we moeten voort, verward en hulpeloos',* de dichter beschrijft de berustende reactie van mensen in de jaren 30, een tijd waarin de wereld ook door slecht nieuws werd overspoeld… De Wervel*: 'Dan horen we van een God die in onze schijnbaar massieve mensengeschiedenis zijn of haar eigen totaal andere geschiedenis schrijft, die bijna onopgemerkt wordt ingezet in een uithoek van de samenleving. Daar laat de Eeuwige zich zien in een pasgeboren kind. Een kind dat je in je armen kunt nemen. Daarin, vertelt mij het evangelie, kan ik Gods gelaat zien, in dat kind, maar ook in elk ander kind . Want elk kind vertelt alleen al door zijn bestaan dat er steeds weer een nieuw begin mogelijk is voor ons en voor de wereld, ondanks alles, hoe kwetsbaar ook…'* Dat is hoopvol!

En welk teken van hoop krijgen we te zien in **Franciscus tussen de Rivieren van Katholiek Bommelerwaard?** Pastor Putman: *'Of het nu de eerste dag op school is, de kapper of de confrontatie met een iets te grote hond, het zijn voor kinderen niet altijd de leukste ervaringen. Kinderen moeten hun eigen keuzes leren maken, vind ik, maar dan moeten we ze daar wèl bij helpen. Een mooi voorbeeld vind ik hoe ouders hun kind bij de hand nemen…Door hen hierop voor te bereiden, moeten ze ook keuzes dúrven maken en niet bang zijn fouten te maken. Hoe mooi is het, als je kinderen het geloof mee kan geven dat ze bijzonder zijn en voor iets moois geroepen. Wat een rijkdom, als in hun hart de hoop leeft, dat ze de wereld mooier maken. Wat een schat als je ze de liefde mee kunt geven en bemoedigd worden om telkens opnieuw te mogen beginnen…'* Waardevolle gedachten voor jong en oud.

Vlaspit, Parochienieuws van de **Heilig Hartkerk Oss** toont *muziekliefhebbers een mooi hoopvol teken. 'Beste koorleden, dirigenten en organisten, wie zingt die bidt dubbel… Als bisschop (de Korte red.) spreek ik mijn waardering uit voor uw trouwe inzet als lid van uw kerkkoor. Ook deel ik uw teleurstelling dat zingen nu niet mogelijk is. De zorg voor kerkmuziek blijft prioriteit voor ons bisdom. Als teken van bemoediging heeft het bestuur aan Frans Bullens gevraagd twee hymnes uit de kersttijd te toonzetten en deze worden u aangereikt… Ik hoop dat u als koorleden verbonden blijft, niet in fysieke zin, maar door op afstand en via de moderne communicatiemiddelen naar elkaar om te zien. Zing voor uzelf die mooie woorden: Ubi caritas et amor, Deus ibi est, daar waar liefde heerst en vriendschap, daar is God.'* En als het weer mag, komen we graag luisteren naar dit teken van hoop.

Er is aandacht voor alles wat leeft, dus kunnen we zien welke goede invloed het thuiswerken en de eerste rustige lockdownperiode had op de natuur. In **Kerkbode, kerkelijk Informatieblad Parochie H. Edith Stein Vught s**preekt pastoor James Joseph zijn hoop uit. *'De goede veranderingen en ontwikkelingen die wij zien in de natuur gebeuren ook in de mensen. Dit zal grote invloed hebben op onze manier van leven. Er zullen duurzame oplossingen en ontwikkelingen ontstaan. Zo kunnen we de wereld tot een eerlijke, ecologische en gezonde plek maken. Ik hoop dat deze veranderingen een frisse wind zullen blazen in het kerkelijk leven. Er kan geen gezond maatschappelijk leven zijn zonder een gezond religieus leven. Er komt zeker een betere wereld en een beter leven na alle ellende met of zonder vaccin. Deze betere wereld was al aangespoord en in beweging gezet door paus Franciscus in zijn encycliek Laudato Sì in 2015. Dat bevestigt dat een gezond leven en een gezond geloof met elkaar verbonden zijn.'* Hoopvol.

BERICHTEN van de website

www.deroerom.nl

DOOR **BART VERREIJT**
EN **LIESBETH DE MOOR**

Op de website www.deRoerom.nl vindt u actuele berichten en aankondigingen op gebied van zingeving, kerk en samenleving in binnen-en buitenland. Behalve dat biedt de site ook verrassende invalshoeken over kunst en spiritualiteit. Heeft u zelf een bericht of wilt u reageren, mail dan naar webredactie@deroerom.nl
Aanmelden voor de nieuwsbrief Opzien (gratis): opzien@deroerom.nl

Ontkerkelijking in Nederland zet door.
Meer dan de helft (54%) van de bevolking van vijftien jaar of ouder rekende zich in 2019 niet tot een kerkelijke gezindte, zo blijkt uit onderzoek van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Bijna een kwart van de bevolking zei vorig jaar in God te geloven, ongeveer een derde gelooft helemaal niet.
Katholieken gaan het minst naar de kerk
Van alle gelovigen gaan katholieken het minst vaak naar de kerk. In 2019 bezocht veertien procent regelmatig een religieuze bijeenkomst. Bij de protestanten is dat met 50 procent fors hoger. Van de moslims brengt 35 procent minstens één keer per maand een bezoek aan een moskee.
Geloof in God
Over het bestaan van God zijn de meningen verdeeld. Zo zegt een op de drie Nederlanders van vijftien jaar of ouder niet in God te geloven, terwijl een kwart zonder twijfel wel in het bestaan van God gelooft. Ten slotte zegt veertien procent niet te geloven in een God die zich met mensen persoonlijk bezighoudt, maar wel in een of andere hogere macht.

Muzikale hoogtepunten 2020
De redactie grasduinde in het rijke aanbod van afgelopen jaar en stelde een aantal boeiende lijstjes samen. Opvallend populair bij alle generaties; de Jerusalema Dance Challenge laat de wereld dansen op gospelteksten. Een storm met de naam Jerusalema raasde afgelopen jaar over het internet. TikTok, YouTube en andere sociale media worden overspoeld door deze "nieuwe Macarena".

Dag van het Jodendom: dialoog tussen Joden en katholieken.
Op 17 januari is het de dag van *Het Jodendom*, een initiatief van de Katholieke Raad voor het Jodendom (KRJ). De Raad wil de kennis van het jodendom onder katholieken vergroten en stimuleert de ontmoeting tussen katholieken en joden. Voor deze dag staat dit jaar het thema *'de plaats van samenkomst rondom het Woord Gods in kerk en synagoge'* centraal. Hoe helpt het gebouw om de ontmoeting met God tot stand te brengen? Spreekt God tot ons door de Heilige Schrift? Het bezoeken van Joodse gebedshuizen is in deze coronatijd niet mogelijk. Het is mogelijk digitaal een kijkje te nemen in verschillende synagogen. Via de site https://dagvanhetjodendom.nl en op YouTube.

Deetmam files: Forse kritiek op rapport Deetman over misbruik door oud secretaris KNR.
In het afgelopen decennium heeft de kwestie misbruik binnen de katholieke kerk veel energie gevraagd, is er veel gebeurd en over gezegd. Onlangs verscheen het boek "De Deetman Files" van Patrick Chatelion Counet, oud-secretaris van de Konferentie Nederlandse Religieuzen KNR. Hij betoogt in zijn boek dat de cijfers in het rapport-Deetman over misbruik in de Rooms-Katholieke Kerk 'zwaar overdreven zijn'. De Nederlandse pers, zo stelt hij, slikte destijds alles voor zoete koek. Een parlementaire enquête had de waarheid uiteindelijk beter boven tafel gekregen.
Wiel Stevens, voormalig voorzitter van de 'klachtencommissie misbruik' en oud-president van de rechtbank, laat in een reactie op de*roerom.nl* weinig heel van het boek van Chatelion Counet. Stevens was als voorzitter intensief betrokken bij het proces: "*Naar mijn oordeel wordt in het boek op een aantal punten de werkelijkheid te veel geweld aangedaan en zelfs om zeep geholpen. Maar erger nog, veel personen die zich met hart en ziel hebben ingezet, worden zo volstrekt onbehoorlijk bejegend en zelfs op zo'n schandelijke manier onderuitgehaald dat ik vind dat dat niet onweersproken mag blijven*. https://www.deroerom.nl/nieuws/2020/12/nog-een-nieuw-licht-op-misbruik/

Praktisch:
Ga naar www.deroerom.nl, zoekmogelijkheid, rechtsonder op de startpagina. Tik een trefwoord in en u komt u bij het betreffende bericht.
Reageren:
webredactie@deroerom.nl

TEKST EN FOTO
GERT BREMER

‘Goeie voornemens’

Zeventig jaren mogen we tellen en tachtig misschien als we sterk zijn.

Het meeste daarvan is moeite en verdriet en opeens is het uit en vliegen wij heen.

Psalm 90 op de rand van Oud en Nieuw.

Ik heb me voorgenomen om een jaar lang bewust op weg te gaan in mijn zeventigste jaar en eens wat vaker te glimlachen. Het leuke daarvan is dat er geen ‘beste moment’ voor is; uitstelgedrag waarop mijn goede voornemens nogal eens stranden. Want: wanneer glimlach ik dan niet? En trouwens: waarom zou ik niet glimlachen? Volgens mij is het een goede manier om prettig bij je speelse, vrije zelf uit te komen en open en verbonden te leven met jezelf, de ander en de wereld. Het is misschien wel als dat zaadje dat een moerbeiboom kan worden die rotsen splijt. Een welgemeende glimlach kan verstokte harten verzachten nog voor er is gesproken…

Wanneer je een beetje vrede en eenheid in jezelf kunt bewerkstelligen en je hebt je geloof dan kan de wereld zomaar mooier worden, al was het maar op je eigen vierkante anderhalve meter. Dat haalt het journaal niet maar ‘so what'? Geloof er maar gewoon in dat je er het verschil mee kunt maken.

Maar dan moet je wel willen kijken met die oorspronkelijke kinderlijke blik van toen en die blik willen trainen. Terug naar toen je alles voor het eerst waarnam, zonder oordeel of mening en de wereld te modelleren naar eigen smaak en voorkeur.

IJssel

Als kind van het zanderige Epe op de Veluwe, logeerde ik vaak bij familie in Kampen waar ik me dan verloor in de rommelige bedrijvigheid van de haven aan de IJssel. Wat ik zag, rook, hoorde en voelde was nieuw en verrassend: het water, de ziltige wind, het opstomen van schepen, de geur van pek en vis, gekrijs van meeuwen, geroep van mensen bij het laden en lossen van schepen…anders dan de keurigheid en saaiheid van mijn dorpse leventje.

Eemhaven

Nu bij de tweede lockdown saaiheid en somberheid het leven bepalen, loop ik dagelijks langs het water van de Eemhaven in Amersfoort. Ik woon er al jaren en ken alles zo’n beetje. Maar toch probeer ik elke dag die haven en mijn leefomgeving opnieuw te zien als voor het eerst en zonder oordeel. Probeer ik er met mijn gedachten bewust te zijn waar ik ben en te glimlachen naar wie en wat ik tegenkom, probeer ik dankbaar te zijn voor wat er is en dát het er is. Elke nieuwe dag is immers ook een nieuwe kans voor een nieuw en ander ik? ‘Glimlach eens wat vaker,’ zeg ik dan en dat is best trainen want mijn ego vindt het allemaal maar niks nu, ik had het graag anders gezien als ik het voor het zeggen had gehad. Maar dat heb ik nou eenmaal niet, dus waarom mij er dan tegen verzetten en zo mijn eigen lijden in stand houden? Gewoon maar weer elke dag naar die haven van mijn leven gaan, naar dat water dat stroomt en waar alles zich afspeelt.

Psalm 90

‘Leer ons dan zo onze dagen te slijten dat wij er ook echt wijzer van worden.

Laat ’s morgens Jouw goedheid al over ons zijn

dan zullen wij ons verheugen en blij zijn met elke dag die Jij ons geeft.’

(Gert Bremer. Laat mij maar zingen. Psalmen na-geschreven. Berne Media)

DOOR **MIRJAM VAN NOORD**

Het is al begonnen, merk je het niet?

Het nieuwe jaar is begonnen en de gevolgen van de tweede lockdown zijn aan alle kanten te merken. Ook al beginnen we met een 'valse start', overal klinkt de hoop dat 2021 een beter jaar zal zijn dan 2020. In 2021 gaan we er weer bovenop komen; in 2021 komt het goed; in 2021 wordt alles weer normaal. Deze hoop vind ik prachtig. Het is heel mooi dat mensen de kracht en moed hebben gevonden om door te gaan en samen te werken aan verbetering.

Maar verandering en verbetering komen niet vanzelf. We moeten openstaan voor de mooie dingen die kunnen gebeuren tijdens of na een lastige situatie. Mijn oma kreeg bijvoorbeeld onlangs een kaart in de bus van een buurvrouw. Ze hadden elkaar nog nooit gesproken, maar zwaaiden wel eens naar elkaar door het raam. Op de kaart had de jonge vrouw haar telefoonnummer gezet en geschreven dat mijn oma altijd kon bellen als ze iets nodig had. Mijn oma -die door de zorg voor mijn opa niet meer naar buiten kan- was heel blij met deze kaart. Ze heeft hem opgehangen op de koelkast; en daar zal hij voorlopig blijven.

Van mijn oma heb ik geleerd dat je moet openstaan voor de kleine lichtpuntjes, ook al ziet alles er somber uit. Dat kan ons helpen in deze ingewikkelde corona-situatie. Ook al heb je groot verdriet, bijvoorbeeld omdat je je baan bent verloren of zelfs een geliefd iemand, laten we zoeken naar manieren om daarmee om te gaan.

Niet alleen van mijn oma, maar ook van dichter Huub Oosterhuis kunnen we iets leren. Hij schreef de woorden (naar Jesaja): *Blijf niet staren op wat vroeger was, sta niet stil in het verleden*. Dit betekent gelukkig niet dat we onze verloren naasten niet moeten herdenken; maar wel dat we mogen uitkijken naar betere tijden. Naar deze betere tijden, die voor ons allemaal hopelijk aanbreken in 2021, moeten we samen toewerken. Hoe we elkaar en de wereld het beste kunnen helpen, ligt nog open. Als onze bereidheid er maar is. Dan zullen de zo gewenste betere tijden vanzelf komen.
Het is al begonnen, merk je het niet?

Mirjam van Noord
is tweedejaars student
culturele antropologie